

Раїса Володимирівна ПЕРЕЛИГІНА

к.ю.н., доцент, Київський університет права НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3798-0861>

ФІЛЬТРАЦІЯ ЯК КАТЕГОРІЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ

У статті проведено систематизацію й узагальнення сучасних наукових підходів до розуміння фільтрації у міжнародному, конституційному, цивільному, кримінальному та інших видах процесу. У результаті дослідження обґрунтовано, що поняття «фільтра» у сучасній доктрині постає як багатовимірною процесуально-правова конструкція, спільним ядром якої є селективна функція доступу до правозастосування. Виявлено, що в європейському та конституційно-процесуальному вимірах фільтрація концептуалізується переважно як інституційний механізм управління навантаженням, тоді як у касаційних галузевих провадженнях – як режим допуску, орієнтований на розвиток права та забезпечення єдності судової практики.

Ключові слова: касаційні фільтри, доступ до правосуддя, правова визначеність, процесуальна економія, інституційна фільтрація, правова доктрина

Стаття надійшла 18.01.2026

Статтю прийнято 25.01.2026

Статтю опубліковано 13.02.2026

ВСТУП

Проблематика процесуальних, зокрема касаційних, фільтрів посідає помітне місце у сучасній науковій літературі та безпосередньо пов'язується з реформуванням судової системи України, трансформацією моделі касаційного перегляду і переосмисленням функціонального призначення Верховного Суду (ВСУ). Попри формальне зако-нодавче унормування касаційного провадження, механізм його фактичного «запуску» залишається складним для прогнозування, що зумовило активне доктринальне осмислення фільтрації як самостійної аналітичної ка-тегорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У доктрині цивільного процесу поняття фільтра найповніше розробляється у працях Д. Луспеника, С. Щербака та С. Мирославського, які розглядають касаційні фільтри як законодавчо встановлені обмеження доступу до касаційного перегляду й водночас як інструмент концентрації діяльності ВСУ на питаннях права [13; 14; 26]. Важливий внесок у концептуалізацію цього інституту зробили також К. Гусаров і В. Комаров, які пов'язують фільтрацію з інстанційною побудовою судової системи, попереднім апеляційним переглядом та дискреційними повноваженнями касаційного суду [8; 10; 11]. Альтернативний, більш змістовно орієнтований підхід простежується у працях Г. Ахмач, яка трактує фільтр не лише як формальну передумову допуску справи, а як аргументативний механізм, що виявляється у мотивації суду у вирішенні питання про відкриття касаційного провадження [6]. У ширшому процесуально-теоретичному контексті до осмислення фільтрації звертається Н. Сакара, застосовуючи цей термін для позначення системи внутрішніх обмежень судової юрисдикції, спрямованих на запобігання зловживанню правом на звернення до суду [22].

Узагальнення наукових позицій Д. Луспеника, С. Щербака, С. Мирославського, К. Гусарова, В. Комарова та Г. Ахмач дає змогу дійти висновку, що у доктрині фільтри розуміються як багаторівневий селекційний механізм, що поєднує нормативні приписи й суддівський розсуд та покликаний збалансувати ефективність касаційного провадження, єдність судової практики і право особи на доступ до правосуддя в умовах триваючої судової реформи.

Як видається, у сучасній науковій доктрині поняття фільтрації зазнає постійної еволюції, набуваючи дедалі нових виявів: в одних підходах воно розширюється до універсальної характеристики селективних механізмів у правосудді, в інших – навпаки спеціалізується відповідно до галузевої логіки міжнародного, кримінального, цивільного чи адміністративного процесу. Така варіативність свідчить про відсутність усталеного, уніфікованого розуміння фільтрації та водночас про її зростаюче методологічне значення для аналізу сучасних моделей судового контролю.

МЕТА статті – висвітлення ключових наукових публікацій, присвячених проблематиці фільтрації в межах міжнародного, кримінального, цивільного та інших видів процесу з метою встановлення сучасного стану розвитку наукової інтерпретації цього поняття та окреслення домінуючих тенденцій його подальшої концептуалізації.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну основу статті становить доктринальний аналіз, який застосовано для систематизації наукових позицій стосовно поняття «фільтра» та його функціонального призначення, а елементи інституційного й аксіологічного підходів – для виявлення зв'язку фільтраційних механізмів з цілями ефективності правосуддя, юридичної визначеності та захисту права на доступ до суду.

РЕЗУЛЬТАТИ

Як послідовно впливає з практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), право на доступ до суду не має абсолютного характеру й може підлягати обґрунтованим обмеженням, зокрема у формі процесуальних умов прийнятності скарг, за умови, що такі обмеження переслідують легітимну мету та не підривають саму сутність цього права [3, 15, 16]. У національному правопорядку відповідний підхід інституціоналізовано на конституційному рівні, оскільки ст. 129 Конституції України гарантує право на апеляційний перегляд та лише у визначених законом випадках на касаційне оскарження судових рішень [1]. У цьому сенсі процесуальні фільтри касаційного перегляду, що закріплено у статтях процесуальних кодексів, слугують не запереченню доступу до правосуддя, а реалізації моделі

обмеженої касації, спрямованої на забезпечення юридичної визначеності, ефективності судової системи та концентрації діяльності ВСУ на вирішенні принципових питань права. Як наголошено Великою Палатою ВСУ, введення таких фільтрів не порушує права на доступ до суду, оскільки це право вже реалізоване на рівні першої та апеляційної інстанцій, тоді як касаційний перегляд виконує іншу, системоутворюючу функцію [19]. Узгоджуючись зі стандартами ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та принципом «суду, встановленого законом», застосування процесуальних фільтрів водночас забезпечує передбачуваність правозастосування і дотримання вимог юридичної визначеності, обов'язкових як для учасників процесу, так і для самих судів [2; 20; 23-25].

Під «фільтрами» автор Я. Костюченко розуміє сукупність процесуальних механізмів селекції попереднього звернення національних судів, застосовуваних Судом ЄС з метою відсіву неприйнятних, надмірних або таких, що вже отримали усталене тлумачення у практиці. Водночас ця конструкція застосовується ним для обґрунтування необхідності збереження функціональної ефективності процедури, запобігання інституційному перевантаженню Суду ЄС та концентрації його діяльності на справді проблемних і системно значущих питаннях тлумачення права ЄС [12].

У такому ж інституційному напрямі дослідниця А. Бадида застосовує поняття «фільтра» у значенні багаторівневого процесуального механізму селекції доступу до органу конституційної юрисдикції. Аналіз цього поняття зумовлено потребою пояснити трансформацію французької моделі конституційного контролю після запровадження пріоритетного питання конституційності, в межах якої суди загальної та адміністративної юрисдикції виконують роль т.зв. «суддів-фільтрів», здійснюючи первинне оцінювання серйозності та значущості конституційного питання [7, с. 215].

Зі свого боку, М. Погорецький під цим інститутом розуміє сукупність операційних запобіжників судового контролю за угодами – стандартизованих критеріїв і контрольних переліків питань для судді (а також прокурора й захисника), які мають відсікати дефекти угод у кримінальному процесі ще на стадії її затвердження. Їх функція полягає в тому, щоб окреслити межі «договірності» у публічному процесі, унеможливити «переговорний примус», мінімізувати ризики декларативного мотивування та забезпечити реальну перевірку добровільності, поінформованості й фактичної основи угоди з огляду на публічний інтерес і права учасників провадження. Зазначена конструкція, за висновком автора, слугує інструментом збалансування процесуальної економії з незнижуваними вимогами справедливого судового розгляду, зберігаючи імперативний характер судового контролю там, де консенсуальність за своєю природою створює підвищені ризики формалізму й асиметрії сторін [17]. В іншій публікації цього автора «фільтр» (у доказуванні цифрових даних) функціонує як нормативно й практично детермінований механізм допуску інформації до доказової системи, де ключовими «прохідними умовами» є автентичність, допустимість і верифікованість походження. У цьому сенсі автор послідовно показує, що вирішальним є не стільки зміст електронних відомостей, скільки спосіб їх одержання

та процесуальна «історія» збереження [18].

Дослідник Н. Адамчук під касаційними фільтрами розуміє сукупність процесуально-правових механізмів, які обмежують і структурують доступ до касаційного перегляду. Відповідно до позиції вказаного автора йдеться не про єдиний інститут, а про багаторівневу систему нормативних, оціночних і дискреційних інструментів, що діють на етапі вирішення питання про прийнятність касаційної скарги та спрямовані на відбір справ, які мають значення для розвитку права, забезпечення єдності судової практики або захисту істотних публічних чи приватних інтересів. Водночас фільтри постають як форма балансу між правом особи на доступ до суду та потребою раціоналізації діяльності касаційної інстанції, зменшення її перевантаження і запобігання зловживанню правом на оскарження. Що прикметно, автор трактує касаційні фільтри не лише як формальні законодавчі обмеження, а й як змістовний механізм, в межах якого значну роль відіграють правова аргументація скажника, суддівський розсуд та оціночні категорії, наповнення яких відбувається через практику Верховного Суду й орієнтацію на стандарти ЄСПЛ [4; 5].

Близькою до наведеної є також позиція дослідниці Т. Проскурні. Під «касаційними фільтрами» авторка розуміє не технічні пошукові інструменти (хоч далі вона й згадує фільтри в IT-ресурсі), а передусім процесуальні критерії допуску справи до касаційного перегляду у ВСУ. Йдеться про нормативно встановлені «пороги», які відсікають скарги, що не містять питання права належної ваги та спрямовують касацію на її конституційну функцію – формування узгодженого правотлумачення і забезпечення *jurisprudence constante*. У розумінні авторки, «фільтри» виконують подвійне завдання: звужують коло справ до тих, у яких рішення ВСУ має значення поза межами індивідуального спору (для розвитку права або єдності практики, і знижують ризик множинності та внутрішньої суперечливості правових позицій через надмірну кількість касаційних рішень, а відтак, підвищуючи правову визначеність і передбачуваність господарського судочинства. Водночас у логіці авторки ці фільтри є «зшивкою» між приватним інтересом сторін на перегляд та публічним інтересом у стабільному правопорядку: доступ до касації має бути не «суцільним правом на третю інстанцію», а селективним механізмом для розв'язання принципових правових питань і виправлення розбіжностей у правозастосуванні [21].

Порівнюючи підходи Т. Проскурні та Н. Адамчука до феномену касаційних фільтрів, можна відзначити, що перша авторка концептуалізує їх передусім у площині інституційного забезпечення єдності судової практики, тобто як елемент формального «режиму доступу» до суду найвищої інстанції, покликаний (у зв'язку з верховенством права та принципом юридичної визначеності) оптимізувати судовий ресурс і знизити ризик суперечливості правових позицій шляхом концентрації касаційного перегляду на питаннях, значущих поза межами конкретної справи; натомість Н. Адамчук зміщує аналітичний центр ваги на доктринально-юрисдикційний вимір фільтрації, наголошуючи, що сам термін не закріплено у позитивному праві, а його реальний зміст стає явним через поєднання процесуальних приписів та практики дискреційного тлумачення (зокрема оціночних

критеріїв «фундаментальності», «винятковості», «суспільного інтересу»), що зумовлює непередбачуваність допуску і потребу типологізації підходів та критеріїв застосування; відтак, якщо у Т. Проскурні домінує «публічно-системна» оптика (єдність практики як стабілізатор правопорядку й передбачуваності), то у Н. Адамчука – «балансувальна» аксіологічна рамка (ефективність касації ↔ доступ до правосуддя та процесуальна справедливість), причому в обох підходах наскрізним є висновок про необхідність чіткішого нормування й аргументативної дисципліни у застосуванні фільтрів, аби інструмент, спрямований на правову визначеність, не продукував її дефіцит.

Науковиці Л. Єрофєєнко та О. Остапенко розглядають фільтрацію як процедурно-правовий механізм попереднього відсіву, який має не допустити непропорційного втручання у фундаментальні права під приводом захисту прав (у цілях статті – інтелектуальної власності). Йдеться про те, що будь-який обмежувальний захід повинен пройти перевірку на: легітимну мету, необхідність, співмірність, а також містити запобіжники від надмірного втручання держави [9].

Т. Якименко вкладає у поняття «фільтрів» зміст формалізованих механізмів селекції справ, які на різних стадіях судового провадження обмежують доступ до перегляду у суті та, зокрема, до інстанцій, здатних виробляти уніфіковані правові підходи. Інакше кажучи, йдеться про процедурні бар'єри допустимості (критерії прийнятності скарги, відсів «малозначних» або «непріоритетних» справ, інші підстави відмови у відкритті / продовженні перегляду), які не розв'язують питання права, але позбавляють його можливості отримати авторитетне судове тлумачення. Саме тому автор пов'язує потенціал несудових інтерпретаційних актів (роз'яснень автора / встановлювача норми) з можливістю компенсувати дефіцит єдності правозастосування там, де судова система через дію таких фільтрів не забезпечує оперативного й передбачуваного роз'яснення двозначних положень [27].

ВИСНОВКИ

У сучасній науковій доктрині поняття «фільтра» постає як багатовимірна процесуально-правова конструкція, спільним ядром якої є селективна функція у доступі до правозастосування, водночас наповнена різним нормативним і аксіологічним змістом залежно від галузевого контексту. Так, в європейському та консти-

туційно-процесуальному вимірах (Я. Костюченко, А. Бадида) «фільтрація» концептуалізується передусім як інституційний механізм управління навантаженням і концентрації юрисдикційної діяльності на системно значущих питаннях тлумачення, що зумовлює появу багаторівневих моделей доступу та ролі «суддів-фільтрів». Натомість у дослідженнях касаційного перегляду (Н. Адамчук, Т. Проскурня) фільтри осмислюються як нормативно й практично зумовлений режим допуску, покликаний забезпечити єдність судової практики та правову визначеність, однак водночас такий, що актуалізує проблему балансу між раціоналізацією діяльності найвищої інстанції й правом особи на доступ до суду.

У працях М. Погорєцького фільтрація набуває виразно гарантійного характеру: у контексті кримінально-процесуальних угод вона функціонує як система запобіжників проти формалізму й «переговорного примусу», а у сфері цифрового доказування – як епістемічний бар'єр допустимості, де визначальними є не зміст відомостей, а спосіб їх одержання та процесуальна історія збереження.

Суміжну правозахисну оптику демонструють підходи Л. Єрофєєнко та О. Остапенко, які розглядають фільтрацію як механізм попереднього відсіву непропорційних обмежень фундаментальних прав через призму тесту легітимної мети, необхідності та співмірності. Водночас критичний вимір поняття підкреслює Т. Якименко, наголошуючи, що фільтри, виконуючи селективну функцію, можуть водночас відсікати питання права від можливості отримати авторитетне судове тлумачення, що зумовлює потребу в компенсаторних інтерпретаційних механізмах поза судовою системою. У підсумку, попри галузеву варіативність, у наукових підходах простежується спільна тенденція до розуміння «фільтра» як процедурної «брами», яка одночасно слугує інструментом ефективності правосуддя та потенційним джерелом напруження між селекцією, справедливістю і правовою визначеністю.

Перспективи подальших досліджень пов'язано з поглибленим аналізом співвідношення фільтраційних механізмів і суддівського розсуду, а також із розробленням міжгалузевої типології фільтрів, здатної зменшити правову невизначеність та підвищити передбачуваність правозастосування в умовах триваючих судових реформ.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Міжнародний документ Ради Європи від 04.11.1950.
3. «Дія-97» проти України: рішення Європейського суду з прав людини від 21 жовтня 2010 р. (заява № 19164/04). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-101189>
4. Адамчук Н.В. Касаційні фільтри як інструмент багатовимірного контролю в цивільному процесі України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2025. Вип. 36 (75). Ч. 2. С. 35-43. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.2/05>
5. Адамчук Н.В. Типологізація фільтрів касаційного оскарження в цивільному процесі. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2025. Вип. 2 (61). С. 26-31. URL: <https://doi.org/10.32782/ryuv.v2.2025.5>
6. Ахмач Г.М. Застосування процесуальних «фільтрів» під час перегляду судових рішень у касаційній інстанції. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 4. С. 68-71.
7. Бадида А.Ю. «Пріоритетне питання конституційності» vs «конституційна скарга»: у пошуку ефективності інститутів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія право*. 2025. Вип. 90. Ч. 1. С. 213-218. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.1.27>
8. Гусаров К.В. Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному судочинстві: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2011. 431 с.
9. Єрофєєнко Л., Остапенко О. Конституційний захист прав інтелектуальної власності в Україні та ЄС: порівняльний аналіз. *Національні інтереси України*. 2026. Вип. 1(18). С. 622-640. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-1\(18\)](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-1(18)).
10. Комаров В. В. Курс цивільного процесу. Харків, 2011. 1352 с.

11. Комаров В.В., Сакара Н.Ю. Право на справедливий судовий розгляд у цивільному судочинстві. Харків, 2007. 35 с.
12. Костюченко Я. Попереднє звернення національних судів до суду ЄС як інструмент забезпечення верховенства права Європейського Союзу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 5. Ч. 3. С. 335-341. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.49>
13. Луспенник Д. Межі розгляду цивільної справи судом касаційної інстанції: деякі спірні питання. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 9. С. 27-33.
14. Луспенник Д., Сакара Н. Українська модель касаційного оскарження судових рішень у цивільних справах: проблеми та перспективи удосконалення (спрощення). *Право України*. 2008. № 7. С. 99-107.
15. Мушта проти України: рішення Європейського суду з прав людини від 18 листопада 2010 р. (заява № 8863/06). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101769>
16. Пелевін проти України: рішення Європейського суду з прав людини від 20 травня 2010 р. (заява № 24402/02). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98603>
17. Погорєцький М. Угоди в кримінальному процесі України: доктринальні засади, судова практика, стандарти європейського суду з прав людини. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 7-19. URL: <https://doi.org/10.33270/0525676812>
18. Погорєцький М.А. Цифрові технології та докази у розслідуванні злочинів проти основ національної безпеки України: процесуальні проблеми та європейські стандарти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 5. Ч. 3. С. 239-255. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.37>
19. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 18 травня 2021 року у справі № 914/1570/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97967349>
20. Постанова Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 04 липня 2018 р. у справі № 337/5253/13-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75149048>
21. Проскурня Т.В. Способи та засоби забезпечення єдності судової практики у господарському судочинстві. *Juris Europensis Scientia*. 2025. Вип. 4. С. 38-45. URL: <https://doi.org/10.32782/chem.v4.2025.8>
22. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: монографія. Харків, 2010. 256 с.
23. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Третньої судової палати Касаційного цивільного суду від 03 березня 2025 року у справі № 2-1380/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125558465>
24. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Третньої судової палати Касаційного цивільного суду від 22 грудня 2025 р. у справі № 644/8393/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132789523>
25. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Третньої судової палати Касаційного цивільного суду від 03 лютого 2025 р. у справі № 2-347/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125005251>
26. Щербак С., Мирославський С. Касаційні фільтри в цивільному судочинстві. *Copernicus Political and Legal Studies*. 2022. Вип. 1 (3). С. 82-93. URL: <https://doi.org/10.15804/CPLS.20223.10>
27. Якименко Т.С. Судові деферанси (judicial deference) тлумаченням адміністративних органів у США та висновки для України: чи поважають судді законодавця. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. № 90. Том 1. С. 181-205. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.1.25>

References

1. Constitution of Ukraine of 28 June 1996 No. 254k/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996, No. 30, Art. 141. (in Ukrainian).
2. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (with Protocols) (European Convention on Human Rights): International treaty of the Council of Europe of 4 November 1950.
3. Case of Diya 97 v. Ukraine: Judgment of the European Court of Human Rights of 21 October 2010 (Application No. 19164/04). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101189> (in Ukrainian).
4. Adamchuk, N.V. Cassation filters as an instrument of multidimensional control in the civil procedure of Ukraine. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Yurydychni nauky*. 2025. Issue 36 (75). Part 2, pp. 35-43. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.2/05> (in Ukrainian).
5. Adamchuk N.V. Typologisation of cassation appeal filters in civil procedure. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. 2025. Issue 2 (61). pp. 26-31. URL: <https://doi.org/10.32782/pyuv.v2.2025.5> (in Ukrainian).
6. Akhmach H.M. Application of procedural “filters” in the review of court decisions by the cassation instance. *Porivnialno-analitychne pravo*. 2017. No. 4. pp. 68-71. (in Ukrainian).
7. Badyda A.Y. Priority question of constitutionality” vs “constitutional complaint”: in search of institutional effectiveness. *Naukovyi visnyk Uzhhorod National University. Law Series*. 2025. Issue 90. Part 1. pp. 213-218. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.1.27> (in Ukrainian).
8. Husarov K.V. Instance-based review of court decisions in civil proceedings: diss... Doctor of legal sciences. Kharkiv, 2011. 431 p. (in Ukrainian).
9. Yerofiteenko L., Ostapenko O. Constitutional protection of intellectual property rights in Ukraine and the EU: a comparative analysis. *Natsionalni interesy Ukrainy*. 2026, Issue 1 (18). pp. 622-640. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-1\(18\)](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-1(18)) (in Ukrainian).
10. Komarov V.V. Course of Civil Procedure. Kharkiv, 2011. 1352 p. (in Ukrainian).
11. Komarov V.V., Sakara, N.Y. The right to a fair trial in civil proceedings. Study guide. Kharkiv: *National Law Academy of Ukraine*. 2007. 35 p. (in Ukrainian).
12. Kostyuchenko, Ya. Preliminary references by national courts to the Court of Justice of the EU as an instrument for ensuring the rule of law of the European Union. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*. 2025, No. 5, Part 3, pp. 335-341. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.49> (in Ukrainian).
13. Luspenyk, D. Limits of cassation court review in civil cases: selected controversial issues. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy*, 2010, No. 9, pp. 27-33. (in Ukrainian).
14. Luspenyk D., Sakara, N. Ukrainian model of cassation appeal in civil cases: problems and prospects of improvement (simplification). *Pravo Ukrainy*. 2008, No. 7. pp. 99-107. (in Ukrainian).
15. Case of Mushta v. Ukraine: Judgment of the European Court of Human Rights of 18 November 2010 (Application No. 8863/06). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101769> (in Ukrainian).
16. Case of Peleven v. Ukraine: Judgment of the European Court of Human Rights of 20 May 2010 (Application No. 24402/02). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98603> (in Ukrainian).
17. Pohoretskyi M. Agreements in the criminal procedure of Ukraine: doctrinal foundations, judicial practice, and standards of the European Court of Human Rights. *Nauka i pravoohorona*, 2025, Issue 3 (69). pp. 7-19. URL: <https://doi.org/10.33270/0525676812> (in Ukrainian).
18. Pohoretskyi, M.A. Digital technologies and evidence in the investigation of crimes against the foundations of national security of Ukraine: procedural issues and European standards. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*. 2025, Issue 5. Part 3. pp. 239-255. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.37> (in Ukrainian).
19. Grand Chamber of the Supreme Court: Resolution of 18 May 2021 in Case No. 914/1570/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97967349> (in Ukrainian).
20. Joint Chamber of the Civil Cassation Court of the Supreme Court: Resolution of 4 July 2018 in Case No. 337/5253/13-ts. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75149048> (in Ukrainian).
21. Proskurnia T.V. Methods and means of ensuring the unity of judicial practice in commercial proceedings. *Juris Europensis Scientia*, 2025. Issue 4. pp. 38-45. URL: <https://doi.org/10.32782/chem.v4.2025.8> (in Ukrainian).
22. Sakara, N.Yu. The problem of access to justice in civil cases: monograph. Kharkiv, 2010. 256 p. (in Ukrainian).
23. Supreme Court: Ruling of the Civil Cassation Court (Third Judicial Chamber) of 3 March 2025 in Case No. 2-1380/10. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125558465> (in Ukrainian).

24. Supreme Court: Ruling of the Civil Cassation Court (Third Judicial Chamber) of 22 December 2025 in Case No. 644/8393/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132789523> (in Ukrainian).

25. Supreme Court: Ruling of the Civil Cassation Court (Third Judicial Chamber) of 3 February 2025 in Case No. 2-347/10. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125005251.7> (in Ukrainian).

26. Shcherbak, S., Myroslavskyi, S. Cassation filters in civil proceedings. *Copernicus Political and Legal Studies*. 2022, Issue 1 (3), pp. 82–93. URL: <https://doi.org/10.15804/CPLS.20223.10> (in Ukrainian).

27. Yakymenko T.S. Judicial deference to administrative agencies' interpretations in the United States and conclusions for Ukraine: do judges respect the legislator? *Naukovyi visnyk Uzhhorod National University. Law Series*. 2025. No. 90. Vol. 1. pp. 181–205. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.1.25> (in Ukrainian).

Raisa PERELYHINA

PhD in Legal Sciences, Associate Professor, Kyiv University of Law of NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3798-0861>

FILTRATION AS A CATEGORY OF PROCEDURAL DOCTRINE

The relevance of this paper is determined by the growing importance of filtering mechanisms in contemporary models of justice, which is directly linked to the reform of the judicial system of Ukraine, the transition to a model of limited cassation, and the rethinking of the functional role of higher courts. Despite the normative regulation of procedural admissibility requirements for complaints, the concept of a “filter” remains doctrinally heterogeneous and is employed across different branches of procedural law with varying substantive meanings. This situation necessitates a comprehensive scholarly analysis of modern approaches to filtration as a mechanism that is both selective and, at the same time, protective.

The purpose of the paper is to systematise and synthesise contemporary scholarly approaches to the understanding of filtration in international, constitutional, civil, criminal, and other types of procedure, with a view to identifying the current state of development of the academic interpretation of this concept and revealing the dominant trends in its further conceptualisation. The methodological framework of the study is based on the doctrinal method, used to systematise scholarly positions concerning the concept of the “filter” and its functional purpose. Institutional and axiological approaches are also applied in order to assess the role of filters in balancing the effectiveness of justice, the unity of judicial practice, and the individual’s right of access to a court.

As a result of the study, it is substantiated that the concept of a “filter” in contemporary doctrine appears as a multidimensional procedural-law construct, the common core of which is the selective function of access to legal adjudication.

It is demonstrated that, in the European and constitutional-procedural dimensions, filtration is conceptualised primarily as an institutional mechanism for managing judicial workload, whereas in cassation proceedings it functions as an admission regime oriented towards the development of law and the maintenance of the unity of judicial practice. In criminal procedure, filters acquire a distinctly protective character, serving as safeguards against formalism and violations of the rights of participants in proceedings. Prospects for further research are associated with a deeper analysis of the relationship between filtering mechanisms and judicial discretion, as well as with the development of an inter-branch typology of filters capable of reducing legal uncertainty and enhancing the predictability of law enforcement in the context of ongoing judicial reforms.

Keywords: *cassation filters, access to justice, legal certainty, procedural economy, institutional filtration, legal doctrine*